

Οι πνευματικοί άνθρωποι της Θεσσαλονίκης 16.1.85 Κραυγές και απόκρυφοι αριθμοί στην ποίηση του Κλείτου Κύρου

Απ' την αναζήτηση του 1945
ως την σύγχρονη αφύπνιση

Συμπληρώνει σαράντα χρόνια θητεία στα γράμματά μας ο Θεσσαλονικιός ποιητής Κλείτος Κύρου, μιά και πρωτοφάνηκε το 1945 στον «Κοχλία» με μεταφράσεις έργων Αγγλων και σε λίγο με μεταφράσεις Λόρκα. Το πρώτο του βιβλίο ή «Αναζήτηση», κυκλοφόρησε στα 1949. Σ' αυτή τη τεσσαρακονταετία, ο ποιητής των «Κλειδαριθμών» είχε μιά έντυπια εξέλιξη, πλούσια προσφορά σε δική του ποιητική παραγωγή και σε μεταφράσεις, σχεδόν αποκλειστικά ποιητών του αιώνα μας, ενώ παράλληλα έπεισε για την σοβαρότητα και τη σεμνότητα του γνήσιου πνευματικού ανθρώπου.

Ανήκοντας στην λεγόμενη ομάδα της «κοινωνικής ποίησης» μαζί με τον Αναγνωστάκη και τον Θεοτότη, επέλεξε να μείνει μακριά από τον θόρυβο και την προβολή, και, φυσικά, αποτελεί ήττα των μαζικών μέσων ενημέρωσης που δεν παρουσίασαν ως τώρα τον άνθρωπο και το έργο του. Το σύντομο κείμενο που ακολουθεί αποτελεί ελάχιστη συμβολή στην πλατύτερη παρουσίαση του ποιητικού έργου του Κλείτου Κύρου, που γεννήθηκε, μεγάλωσε και δημιούργησε στη Θεσσαλονίκη.

Διευκρινίζεται ότι η παρουσίαση και (όχι την ποίηση) αποτίμηση του ποιητικού αυτού έργου βασίζεται στο βιβλίο «Κατασκευές 1949-1979» που περιλαμβάνει μιά επιλογή των ποιημάτων των επί μέρους συλλογών του Κύρου.

Η αναζήτηση σε πρώτο πρόσωπο

Όπως γράφαμε, η πρώτη εμφάνιση του Κλείτου Κύρου με βιβλίο έγινε στα 1949 με την συλλογή «Αναζήτηση», με είκοσι ποιήματα από τα οποία ο ποιητής επέλεξε μόνον πέντε στη συνολική έκδοση της δουλειάς του. Στα πρώτα αυτά ποιήματα (που ακολουθούν μεταφράσεις έργων Αγγλων ποιητών και του Λόρκα) ο Κύρου κινείται ανάμεσα σε δύο χώρους, όπου από τη μιά μεριά είναι έντονη η άναμνηση των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων («στην καρδιά-μας άπλωθηκε ένας κάκτος», λέει ένας στίχος και ένας άλλος θυμίζει «όταν νομίζαμε πως κτυπούσαν την πόρτα») και από την άλλη μιά μελαγχολική διερεύνηση του ψυχικού κόσμου, που αποκαλύπτεται από στίχους όπως «ιδού έμεις νέοι και άμωρα παράφωνα γερασμένοι».

Μέχρι να θγει το δεύτερο βιβλίο του Κύρου θά μεσολαθήσουν όκτώ χρόνια. Πραγματικά, η συλλογή «Σε πρώτο πρόσωπο» κυκλοφόρησε το 1957, όπου είχαν μεσολαθήσει μεταφράσεις Λόρκα και Αλμπέρτι. Δεκαεπτά ποιήματα είχε η συλλογή και σχεδόν όλα (15) τα περιλαμβάνει ο ποιητής στις «Κατασκευές» του, που σημαί-

νει ότι τον εκπροσωπούν σαν δημιουργό. Στα ποιήματα αυτά ο Κύρου άπλώνει τον στίχο του, άγνοει τη στίξη και επιδιώκει σε διασκελισμούς, στοιχεία που δεν συμβάλλουν στη σαφήνεια του περιεχομένου. Ο έρωτας, η άπογοήτευση από τον γύρω κόσμο και την εξέλιξη της κατάστασης, ή άπαισιόδοξη είναι τα πιο ουσιαστικά στοιχεία της συλλογής αυτής που διαποτίζεται από λυρισμό. Δεν θά πρέπει να μάς διαφύγει ο στίχος: «έχω ένα φέρισμο των σκοτωμένων Αγγλων ποιητών που τους διάβαζα στα βιβλία».

Κραυγώντας μέσα στη νύχτα

Στην επόμενη δεκαετία ο Κύρου γίνεται πιά παραγωγικός και πιο ουσιαστικός. Βασικά με δύο συλλογές («Κραυγές της νύχτας» και «Κλειδαριθμοί») αλλά και με μεταφράσεις Απολλιναιρ, Λόρκα, Ελιοτ, Σεντράρ, ο ποιητής κάνει έντονη την παρουσία του στα ελληνικά γράμματα, αλλά και δίνει έκδηλα το πνευματικό του στίγμα. Με τις «Κραυγές της νύχτας» που κυκλοφόρησαν το 1960, ναί μόν ο ποιητής διατηρεί πολλά χαρακτηριστικά δομής (πλατύς στίχος, έλλειψη στίξεως, διασκελισμοί), αλλά αντί για τίτλους χρησιμοποιεί αριθμούς για να τα ξεχωρίσει. Από άποψη περιεχομένου ο Κύρου μιλάει για σημαντικότερα πράγματα. Ουσιαστικά οι «Κραυγές της νύχτας» είναι η άπελευθέρωση της έκφρασης στη νύχτα, μέσα από τη σκέψη ή μέσα από το όνειρο. Τη νύχτα μπορεί να νιώσει κανείς έντονα τον έρωτα, το θάνατο, τη σημασία του άνευρου. Λέγει ά ποιητής: «... η νύχτα έχει τις δικές της κραυγές... τα πουλιά που ξεχύνονται από τα στόμα σου είναι και αυτά κραυγές της». Οι σκέψεις του Κύρου γίνονται πιο διεραδωτικές, οι ποιητικές εικόνες πιο σαφείς, παρ' όλο που ο μεγάλος στίχος, το μεγάλο ποίημα άπλώνει το πεδίο που πρέπει να άνιχνεύσει ο άναγνώστης. Και είναι φανερό ότι οι «Κραυγές» (ή τα ποιήματα) που είναι πιο λιγδολογες, πιο λιγδότηκες, είναι πιο εύστοχες. Το ίδιο εύστοχες έμφανίζονται και οι «Κραυγές» (όπως οι 11 και 12) όπου υπάρχει το άφηγηματικό στοιχείο.

Ο Κλείτος Κύρου προτιμά μερικές φορές να κρατάει τα μυστικά του. Χαρακτηριστικά γράφει σε τέσσερις στίχους του: «Κι όμως είναι μερικά πράγματα που δεν θά σου τά πώ - γιατί δεν είμαι βέβαιος άν μπορώ να σου τό πώ - γιατί ποτέ μου δεν τολμώ να σου τά πώ - γιατί νομίζω πως ήδη τά ξέρεις». Ωστόσο, είναι φανερό, ότι ο Κύρου μένοντας στο «έγώ», δεν ξεχνάει το «έμεις». Να δύο στίχοι που τό δείχνουν:

Η γενιά μου ήταν μιά
άστρατη που πνίγηκε ή βοο-
νή της - Η γενιά μου κατα-
δωθήθηκε σε ληστής, σάρθη-

κε στο συρματοπλέγμα». Και κάπου (θυμίζοντας Αναγνωστάκη) θά άποκαλύψει την άπογοήτευσή του για τη συναλλαγή, για τη χυδαία εξέλιξη προσώπων και καταστάσεων.

ποιήματα (στην πλειοψηφία) με λίγους και μικρούς στίχους. Οι αριθμοί των «Κραυγών» ξαναδίνουν τη θέση τους σε τίτλους. Ο ποιητής αυτή τη φορά προσπαθεί να άνιχνεύσει μιά έλπι-

Ο ποιητής Κλείτος Κύρου.

πως στους στίχους: «... τώρα προχωρείτε άλοενα στον κατευνασμό, στους έτήσιους λολογομους».

Τά απόρητα των «Κλειδαριθμών»

Μετά από τρία χρόνια, το 1963, κυκλοφορεί οι συλλογές «Κλειδαριθμοί», που άποτελεί τα πιο πολυάριθμα ποιήματα των «Κατασκευών». Είναι φανερό ότι ο Κλείτος Κύρου δίνει μιά περισσότερο προσωπική έκφραση στους προβληματισμούς του. Διατηρώντας την έλλειψη της στίξεως, προτιμά, ωστόσο,

θα, αλλά και διαπιστώνει την καταστροφή («ή φθάρ άπιτελει και πάλι το έργο της» ή «σπέντε νικημένος, σε σωρούς χαρτιών») αλλά τό προσφιλή θέμα της νύχτας και των όνειρων έρχονται και επανέρχονται, σαν θά άποτελούν καταφύγιά του. Υπάρχουν ώραιοι στίχοι, όπως στον «Κύκλο» όπου ο ποιητής γράφει πως από τα παράθωρα εισβάλλουν σμήνη χελιδανών, από τις πόρτες, χωρίς διακοπή, θγαίνουν νεκροί. Ο Κύρου, που άφαινε μιά στίξη γέυση, στις «Κραυγές» φώναζε ή μιλούσε μεγαλόφωνα, τώρα μιλάει ήρεμα και πικραμένα, άφου

χώνεψε τά γεγονότα και έγινε πιο στοχαστικός ή, όπως γράφει ο ίδιος, «προτίμησε τη γλώσσα των ποιητών». Παραμένει, βέβαια, ή θλίψη για τους ήρωες που χάθηκαν, για τον κόσμο που έπέρχεται: «Φωνές καινούργιες - προοπτικές και σχέδια - εύέλκτικοί επίγονοι». Να διευκρινισθεί πως στα τελευταία ποιήματα αυτής της ένότητας ο Κύρου επανέρχεται στην παλιότερη τάση του για άπλωμένους στίχους.

Η συνέχεια μέ άφύπνιση

Ο Κλείτος Κύρου είχε θγάλει, στα 1966 και στο 1976, την «Απολογία» του. Ωστόσο στην συνολική έκδοση («Κατασκευές») προσθέτει δύο καινούργιες ποιητικές ένότητες, δηλαδή ποιήματα γραμμένα μετά τό 1971, όπως δηλώνει ο ίδιος, με τους τίτλους «Αφύπνιση Α» και «Αφύπνιση Β», που για πρώτη φορά περιλαμβάνονται σε βιβλίο. Οι δύο «Αφύπνισεις» διαφέρουν άρκετά μεταξύ τους.

Στην πρώτη, που άποτελείται από 14 ποιήματα, ο ποιητής άναζητά στην ποίηση τό καταρυσία που θά τον άπομονώσει από τό έρχοκό ή τό άσχημο περιβάλλον που τον πνίγει. Παρ' όλο που ξέρει ότι «είναι και ή όπομύνηση δικαιο μαχαίρη», προτιμά την καταφυγή στην ποίηση που είναι άσφατη, που άποστρακίζει τη συναλλαγή, που μπορεί να είναι ένα φάρμακο.

Η ποίηση του Κύρου, στην άπεγνωσμένη προσπάθεια άσπτηρίας, γίνεται πιο ουσιαστική. Παράλληλα, για πρώτη φορά τόσο έντονα, τό στοιχείο του χόρνου, τό πέρασμά του με τις συνέπειες, άπασχολεί τον ποιητή. Είναι χαρακτηριστικές οι λέξεις «Πανδαμίων» - «Χρονοκράτορας», που δίνουντα μάλιστα με κεφαλαίο τό αρχικό τους.

Στην «Αφύπνιση Β» ο ποιητής άσχολεύεται με γενικότερα θέματα, νιώθει την ανάγκη να μεγαλώσει πάλι τό στίχο του, να δώσει πιά κείμενα, κρατώντας όμως, πάντα τη συνήθεια, ή μέθοδο, να άγνοει τη στίξη. Ένα από τά στοιχεία (χαρακτηριστικά του Κύρου) που επανέρχεται, είναι ο έρωτας, που τώρα έχει άφήσει μιά στίξη γέυση. Φράσεις όπως «τήν Εγεγύμνωσε, τη διαμέλισε» - «έκοβε σε μικρές φέτες τό πολύχρωμα φιλιά της» - «και στη γωνιά να έλοχευέι ή Λάμια» χρωματίζουν χαρακτηριστικά τη σχέση με τό θηλυκό. Κι άκόμη, τά τελευταία αυτά ποιήματα άποκαλύπτουν έναν πνευματικό άνθρωπο πιο πλούσιο σε πείρα ζωής. Είναι χαρακτηριστική ή άναφορά του Ελιοτ: «Μετά άπό τόση γνώση, ποιά συγχώρηση».

Σημαντική, λοιπόν, ή κατάσταση του Κλείτου Κύρου στην ελληνική μεταπολεμική ποίηση όπως άποκρυσταλλώνεται στις «Κατασκευές» του, τίτλος που άπονοεί, μάλλον, ένα έργο που έχει έπιτελεσθεί και κριθεί - και από τό κοινό και από τον ίδιο τον δημιουργό του.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ